

O GRAMATICI S RAZLOGOM

(Josip Silić i Ivo Pranjković, *Gramatika hrvatskoga jezika: za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb 2005)

Lada BADURINA

/U POVODU/

Fenomen jezičnih priručnika

Jezičnim priručnicima nerijetko pridajemo simboličku vrijednost! Više no njihovim sadržajem dičimo se njihovim postojanjem. S tezom da svi (veliki, kulturni, izgrađeni) jezici imaju svoje rječnike, gramatike, pravopise, rado tako provodimo inventuru priručnika za hrvatski jezik. Više ili manje ohrabreni zatečenim stanjem, uglavnom smo i sasvim paušalno spremni zaključiti da hrvatski jezik ima svoje opise i propise te da su oni relativno zadovoljavajući.

Ipak, puko prebrajanje jezikoslovnih knjiga prije otvara negoli zatvara niz pitanja u vezi s hrvatskim jezikom, njegovim opisima i propisima, u vezi s pripadaju im jezičnim priručnicima te naposljetku — nikako ne manje važno! — s (javnom) jezičnom uporabom. Činjenica da jezični priručnik postoji upućuje na potrebu propitivanja načinâ njegove uporabe (uistinu, je li ideja o priručniku kao *nastolnoj* knjizi više od

dobro smišljene jezične floskule?): tko se sve, koliko, kako i u kojim prilikama takvim knjigama služi, jesu li uopće one više od većinom nedovoljno zagledanih bibliografskih jedinica na ionako obeshrabrujuće dugim popisima literature namijenjenima studentima filoloških usmjerenja, koliko su stavovi u njima zastupljeni (pa i konkretna rješenja koja se njima propisuju i/ili opisuju) znana i onim govornicima hrvatskoga jezika koji se vole predstavljati jezično nabraženima, koji se rado i olako uzdaju u svoju (i ne samo jezičnu) kulturu itd., itd. Paradoksalno, ne rjeđe no negodovanje zbog manjka potrebnih priručnika javlja se i pitanje treba li hrvatskome jeziku više od jedne gramatike ili pravopisa! Zaboravljamo pritom kako se zanosimo punim policama temeljnih jezikoslovnih knjiga za engleski, njemački, talijanski, francuski ili za slavenske jezike poput češkoga ili poljskoga. Dakako, pitanje je pluralizma priručnika podosta složeno i valjan bi odgovor na nj zacijelo

trebao uključiti više parametara, od kvalitete, koncepcije i namjene knjige (primjerice, opća ili školska uporaba), preko opravdanosti i teorijskometodološke utemeljenosti kakva novoga pristupa jezičnim normama, do one sasvim pragmatičke i ne uvijek baš na pravi način profilirane komponente stanja na tržištu knjiga — naime dok bi s jedne strane, u idealnoj projekciji, novim jezikoslovnim priručnikom trebalo odgovoriti na prepoznate i stvarne potrebe (akademске, stručne, znanstvene) zajednice, s druge će strane prevaga i prečesto ovisiti o krajnje hirovitoj tržišnoj logici.

Inovativnost u pristupu jezičnoj građi (njezinu opisu i/ili propisu) dobrodošlo je svojstvo inače duboko u tradiciji koncipiranih priručnika kao što su gramatike ili pravopisi. Po svojoj prilici upravo je osvježen pristup tradicionalnim sadržajima ponajbolja preporuka izdavačima i, kasnije, korisnicima tih izdanja.

Gramatika i komunikacija

Strukturalizam je u jezikoslovlju uspostavio čvrste — i do danas uglavnom nepoljuljane — temelje jezičnoga opisa. Ogledaju se oni i u strukturi gramatičkih knjiga — koja vjerno slijedi hijerarhiju jezične *razinske* strukture¹ — i u načelnoj nezainteresiranosti gramatike za *govor* kao upravo strukturalizmom zacrtan dihotomijski parnjak apstraktnoga *jezičnog* sustava, pa odatle i u njezinoj neosjetljivosti za komunikacijske vrijednosti jezika. Završna je točka takvih gramatičkih (pr)opisa, najkompleksniji njima zahvaćen jezični znak — *rečenica*. Međutim i rečenica se pritom motri kao ap-

straktna — dakle neaktualizirana (nefunkcionalna), iz konteksta istrgnuta ili u kontekst neuključena — jedinica, te takva gramatika — načelno — i ne pokušava proniknuti u komunikajski bit jezika. Funkcionalnost jezičnoga sustava, potom i funkcionalnost hijerarhijski organiziranih jedinica njegove strukture² — na kojima počiva uobičajena i očekivana organizacija gramatičkih sadržaja — uglavnom ostaje s druge strane zanimanja tradicionalnih gramatičara.

Ipak, usprkos (dobroj) tradiciji strukturalističkih gramatika, zanimanja su jezikoslovaca na ovaj ili onaj način zahvaćala i dinamične procese jezične interakcije. I dok se na američkom kontinentu znanstvenici različitih znanstvenih profila (lingvisti i pragmalingvisti, filozofi, sociolozi, antropolozi, kognitivni znanstvenici) — nesapeti čvrstim okvirima europskoga strukturalizma — neopterećeno upuštaju u proučavanja jezika u akciji, u procesu komunikacije (diskursni studiji/diskursna analiza), promjene će se u europskoj lingvistici odvijati odmjereno i umjereno jer iznicat će ponajprije iz tradicionalne sintakse. S jedne strane pobuđeno zanimanje za obavijesnu rečeničnu strukturu (obavijesni subjekt i obavijesni predikat, odnosno temu i remu ili dano i novo) potaknuto je zanimanjem za uključivanje rečenica (iskaza) u nadrečenično jedinstvo — u *tekst*, s druge strane pozicioniranje upravo *teksta* u središte jezikoslovnih promišljanja najavilo je svojevrsni *gramatički (funkcionalni) obrat*: funkcionalni se jezični potencijal — a potencijal su jezika, daka-ko, njegove komunikacijske mogućnosti — ne može ostvariti u jedinicama manjima od teksta

ili, drugim riječima, mi komuniciramo tekstovima.³ Utoliko u gramatičkim opisima jedinice nižega ranga (rečenice/iskaze, lekseme, morfeme, foneme) valja motriti s perspektive teksta (ali i konteksta u kojemu se tekst pojavljuje te u njemu vrši svoju komunikacijsku zadaću). Upravo je na postavci da nema jezika bez teksta, ali ni teksta bez jezika izgrađen nov pristup gramatičkim opisima (tzv. funkcionalna gramatika).

Na samom izmaku 2005. godine u izdanju je za- grebačke Školske knjige objavljena *Gramatika hrvatskoga jezika: za gimnazije i visoka učilišta* autora Josipa Silića i Ive Pranjkovića. Prigoda je to da se uvodno sasvim načelno postavljena pitanja — *uistinu, treba li hrvatskome jeziku još jedna gramatika? te zasniva li se novi gramatički opis hrvatskoga jezika na prihvatljivome teorijskometodološkome modelu?* — ovjere na sasvim konkretnome primjeru! Eventualan bi pozitivan odgovor na drugo pitanje zacijelo bio ponajbolja potkrepa (očekivanome) potvrdnom odgovoru i na prvo postavljeno pitanje.

Premda prvi, letimičan pogled na završne stranice *Gramatike*, one s ispisanim sadržajem, i neće ozbiljnije poljuljati naše predodžbe o strukturi knjige koja spravom nosi svoj naslov — jer glavnim je knjižnim cjelinama, *Fonologiji*, *Morfologiji* i *Sintaksi*, naposljetku pridruženo tek kraće poglavlje *Funkcionalni stilovi hrvatskoga standardnog jezika* — po svoj je prilici upravo taj *višak* dobar pokazatelj, štoviše signal (funkcionalnih) pomaka u pristupu gramatičkome opisu hrvatskoga jezika. No to, dakako,

nije sve!

O jeziku i komunikaciji — točnije: o jeziku u komunikaciji — može biti riječi na svim jezičnim razinama, no zacijelo će se *tektonski pomaci* u gramatičkome opisu ponajprije ogledati u sintaksi. Parafrizirajući Roberta de Beaugrandea, doista bismo stoga mogli ustvrditi da *nema tako dobre stvari kao što je sintaksa*, ali i složiti se s američkim lingvistom kada ustvrdi da je sam pojam sintakse uvelike opterećen naplavinama formalizma.⁴ Od zamisli o sintaksi kao o *formalnome* (gramatičkom) ustrojstvu rečenice — bez obzira kojemu se od određenja rečenice pritom priklonili — te od promišljanja o jeziku kao o skupu takvih (formalnih, gramatičkih) rečenica, pa sve do *funkcionalnih* pristupa rečenici ko-

¹ Tradicionalnim se gramatičkim disciplinama — morfologiji i sintaksi — u gramatičkim knjigama redovito priključuje *jezična fonologija* (koja se kao *funkcionalna fonetika* 30-ih godina 20. stoljeća emancipirala od *govorne fonetike*). Između fonologije i morfologije pozicionirana je morfologija, kao međurazina koja obuhvaća fonemske alternacije u sastavu morfema. Nerijetko se iz morfologije izdvaja i tvorba riječi kao zasebna disciplina (potom i kao zasebna ili morfologiji priključena gramatička cjelina) koja uspostavlja relacije i s leksikologijom.

² Upravo na strukturalističkim se postavkama temelji razlikovanje *sustava* — koji predstavljaju paradigmatički odnosi među elementima — i *strukture* — u kojoj su odnosi među jedinicama sintagmatički. Sintagmatički je ustroj jezičnih jedinica ostvaraj njihovih paradigmatičkih svojstava.

³ Riječima M. A. K. Hallidaya, *ljudi kad govore ili pišu proizvode tekstove* (M. A. K. Halliday, *An Introduction to Functional Grammar*, 3rd edition, revised by Christian M. I. M. Matthiessen, 2004: 3), a različita se moguća određenja teksta potvrđuju u onome prema kojemu je tekst *svaki primjer jezika, bez obzira na medij kojim se pronosi, u kojem smisao prepoznaje onaj koji zna taj jezik* (na istome mjestu, a prema Halliday-Hasan, 1976), odnosno tekst je sve što je izgovoreno ili napisano.

ji pretpostavljaju njezinu aktualizaciju u tekstu i kontekstu (riječ je naime o *iskazu* čija je značajka kontekstualna uključenost)⁵ krupan je korak u razvoju gramatičke teorije. Ne iznenađuje stoga činjenica da su u području sintakse prvo i počeli popuštati čvrsti okovi tradicio-

nalne gramatike.

⁴ De Beaugrande je svoju studiju *There's No Such Thing As Syntax - And It's a Good Thing, Too* (<http://www.beaugrande.com/FirbasFest.htm>) napisao kao prilog zborniku u čast 80. godišnjice češkoga funkcionalnog lingvista Jana Firbasa. Ne treba ovdje prešutjeti činjenicu da je kao sljedbenik praške lingvističke škole upravo Firbas razvio teoriju funkcionalne rečenične perspektive (nezaobilazna je njegova monografija *Functional Sentence Perspective in Written and Spoken Communication*, Cambridge University Press, 1992). Suprasintaktički pristupi (istraživanja nadrečenične jezične razine) nisu nepoznati ni u hrvatskoj jezikoslovlju: spomenimo knjigu *Od rečenice do teksta: teoretskometodološke pretpostavke nadrečeničnog jedinstva* Josipa Silića (Zagreb, 1984).

⁵ Komunikacijski dinamizam (*communicative dynamism* - CD) - organizacija rečenice i njezinih dijelova usmjerena prenošenju cjelovite obavijesti, pri čemu svi rečenični elementi nemaju istu komunikacijsku vrijednost, isti stupanj komunikacijskoga dinamizma ili komunikacijske zasićenosti - središnji je pojam praške teorije funkcionalne rečenične perspektive (usp. npr. J. Firbas, *Functional sentence Perspective in Written and Spoken Communication*, 1992: 6 i d.; v. i J. Silić, *Od rečenice do teksta*, 1984: 67 i d.).

⁶ Sasvim u duhu strukturalizmom uspostavljene dihotomije *jezik - govor* - pri čemu je jezik apstraktan sustav znakova, mogućnost (potencija) ili model zahvaljujući kojemu se može komunicirati, a govor pak realizacija (ostvarenje) toga modela, odnosno stvarno komuniciranje - rečenicom bi kao govornom jedinicom valjalo smatrati svaku u kontekst uključenu rečenicu (*iskaz*), odnosno jedinicu koja je ustrojena po zakonitostima jezika kao sustava te aktualizirana da bi se moglo komunicirati. Drugim riječima, rečenica je kao jezična jedinica ostvariva, a kao govorna jedinica (*iskaz*) ostvarena, i to bez obzira na plan ostvaraja/realizacije (govor ili pismo). Usp. str. 276-278. Istaknimo da se u Silić-Pranjakovićevoj *Gramatici hrvatskoga jezika* pristupa rečenici i u njezinoj govorenoj realizaciji, o čemu svjedoči upućivanje na rečeničnu melodiju i rečeničnu stanku. Usp. str. 365-374.

Već i malo pomnije zagledanje u sadržaj *Gramatike hrvatskoga jezika* upravo će u poglavlju *Sintaksa* otkriti vrijedne inovacije u gramatičkome opisu! Ponajprije razlikuje se rečenica kao jezična jedinica i rečenica kao govorna⁶ (aktualizirana/kontekstualno uključena) jedinica (kao *iskaz*), razlikuje se dakle gramatičko ustrojstvo rečenice (kao skup odnosa među dijelovima na koje se rečenica kao jezična/gramatička jedinica može članiti, a to su predikat, subjekt, objekt, priložna oznaka) i obavijesno ustrojstvo iskaza (koje čini odnos između njegovih neobavijesnih i obavijesnih dijelova, između obavijesnog subjekta ili teme/danoga i obavijesnog predikata ili reme/novoga). S time je u vezi i apstraktno (potencijalno) značenje rečenice nasuprot konkretiziranome značenju - točnije: *smislu* — iskaza.⁷ Potom se po prvi put u hrvatskoj gramatici razmatra ustrojstvo teksta te se ustanovljuju tipovi veza među rečenicama u tekstu: naime veza među rečenicama/iskazima u tekstu može biti linearna, ako su iskazi međusobno povezani tako da sljedeći proizlazi iz prethodnoga, i paralelna, kada se iskazi okupljaju oko neke zajedničke "teme", a izostaje neposredno povezivanje, bilo sintaktičko bilo smisaono, jednoga s drugim (usp. str. 360-362). Uzimajući u obzir *tekst* kao najkompleksniju komunikacijsku jedinicu, ova je *Gramatika* - načelno, teorijskometodološki — riješila i pita nje veznih sredstava na razini teksta (konektora), za koje je tradicionalna — *rečenična* — sintaksa mogla tek bespomoćno utvrditi da ne pripadaju rečeničnome ustrojstvu rečenice uz koju se formalno javljaju.⁸ Nadalje i redoslijed se sin-

taktičkih jedinica prikazuje s obzirom na kontekstualnu neuključenost rečenice ili, naprotiv, aktualiziranost/kontekstualnu uključenost iskaza: za razliku od rečenice kao jezične (ili gramatičke) jedinice — koja se člani na subjekt, predikat, objekt i priložnu oznaku (te nesamos talne članove atribut i apoziciju), i to u osnovnom poretku subjekt + predikat + objekt — rečenica se kao obavijesna ili komunikacijska jedinica (dakle iskaz) člani na obavijesni subjekt ili temu (dano) i na obavijesni predikat ili remu (novo). Budući da komunikacija pretpostavlja smjenjivanje sugovorniku ili sugovornicima poznatih i nepoznatih podataka, tj. članova iskaza, i to upravo tim redoslijedom — pri čemu ono poznato može u komunikacijskoj situaciji biti i ispušteno — upravo će o komunikacijskoj relevantnosti, o *komunikacijskome dinamizmu* ovisiti redoslijed sintaktičkih jedinica rečenice kao aktualne (komunikacijski ostvarene) veličine ili, zapravo, obavijesno ustrojstvo iskaza. Primjerice iskaz će *Kuću* biti odgovor na pitanje *Što prodaje susjed Ivan?*, a to, drugim riječima, znači da iskaz koji u potpunosti ispunjava svoju komunikacijsku (obavijesnu) zadaću može imati i nepotpuno gramatičko ustrojstvo. Na taj se način — u skladu s logičkim slijedom misli u komunikaciji — u novoobjavljenoj *Gramatici hrvatskoga jezika* motri kako od dviju jednostavnih rečenica nastaju složene rečenice, pa se i gramatički tipovi odnosa među surečenicama (zavisnost i nezavisnost) dovode u vezu s obavijesnim ustrojem iskaza.⁹ U vezi je s obavijesnim ustrojem iskaza i rečenična melodija: jednouzlaznost i jednosilaznost ili dvouzlaznost i dvosilaznost. I dalje — istaknuto je u *Gramatici*

— o obavijesnom će ustrojstvu iskaza ovisiti i pisanje ili nepisanje zareza! Gramatička (jezič-

⁷ Posegnimo za primjerom iz *Gramatike*: rečenica *Naš susjed prodaje kuću* - složiti će se s time svi govornici hrvatskoga jezika - ima značenje, ali je, zapravo, besmislena! Tek će u određenome kontekstu (u pisanoj ili govorenoj komunikaciji) ona zadobiti svoj stvarni smisao: susjed će postati konkretan susjed, isto tako i njegova nekretnina, a postat će jasnim (bit će *osmišljen*) i razlog spomenute robonovčane transakcije. Usp. str. 277-278.

⁸ Jedinice poput *međutim*, *no*, *naime*, *za razliku od toga*, *prema tome*, *štoviše*, *upravo*, *u tom slučaju*, *nadalje* i sl. neće se više prepoznavati i izdvajati na temelju svoje neuključenosti u rečeničnu strukturu, znači kao *ostatak* u uobičajenim operacijama sintaktičkih raščlambi, već upravo s obzirom na veznu (konektorsku) funkciju koju vrše na višoj, tekstnoj razini (poput vezne funkcije veznika na nižoj, rečeničnoj razini). Takve jedinice mogu imati i dodatnu modalnu funkciju (ako se njima iskazuje govornikov stav prema sadržaju iskaza) - tada je riječ o modalnim riječima i izrazima, npr. *naprotiv*, *srećom*, *nažalost*, *vjerojatno*, *zacijelo*, *drugim riječima*, *po mom mišljenju* itd. Upravo s razloga formalnogramatičke (sintaktičke) samostalnosti konektora i modalnih riječi i izraza prepoznaju se oni kao *signali kontekstualne uključenosti rečenice/iskaza*, dakle kao signali rečenične aktualizacije u nadrečeničnome jedinstvu (tekstu) i situacijskome kontekstu (o tome usp. i spomenutu monografiju J. Silića *Od rečenice do teksta*, 1984: 109-132).

⁹ Ako *naime* zavisni dio složene rečenice izlazi iz jednog od gramatičkih članova glavnoga dijela složene rečenice - a to znači da obavijesno ustrojstvo takvih složenih rečenica čine jedan obavijesni subjekt (OS) i jedan obavijesni predikat (OP) - nastaju zavisnosložene rečenice, npr.: *Ivan će upisati četvrtu godinu* (OS) + *ako položi sve uvjetne ispite* (OP), gdje zavisni dio odgovara na u (kon)tekstu postavljeno pitanje *Pod kojim će uvjetima Ivan upisati četvrtu godinu?* Ako pak drugi dio složene rečenice izlazi cjelinom iz glavnoga dijela složene rečenice (a takve su rečenice ustrojene po načelu dvaju obavijesnih subjekata i dvaju obavijesnih predikata), nastaju nezavisnosložene rečenice, npr.: *Ivan* (OS) *je čitao* (OP), *a Marko* (OS) *je pisao* (OP). I zavisne rečenice mogu međutim biti ustrojene po načelu dvaju obavijesnih subjekata i dvaju obavijesnih predikata, npr.: *Ivan* (OS) *je zadovoljan* (OP), *što Ø* (OS) *možete vidjeti* (OP), za razliku od *Ivan* (OS) *je zadovoljan što možete vidjeti* (OP). Usp. str. 368-369.

na) norma prethodi dakle pravopisnoj, a ne obrnuto! Uostalom, na isti se način pristupa tome odnosu i na drugim mjestima u knjizi, pa se u tom svjetlu predstavljaju dvojbe suvremene hrvatske pravopisne norme: u gramatici se naime mogu pronađena pravopisna rješenja, no ona pritom ne rješava pitanja pravopisa ili, drugim riječima, gramatika se može osvrnuti na pojedina pravopisna pravila, ali nije u njezinoj kompetenciji njihovo uspostavljanje.¹⁰ (Takav je metodološki jasan stav dobrodošao i za pravopisno normiranje jer, recipročno, ni pravopisna knjiga

¹⁰ Napomene koje su potkrepa takva stava čitamo na više mjesta, u pravilu uz gramatičke sadržaje koji se dotiču aktualnih pitanja pravopisnoga normiranja. Naime osim uz otvorena pitanja hrvatske interpunkcijske norme, pa posebice uz pravopisni kriterij *naknadne dodanosti* (str. 369) relacija se s pravopisnom normom uspostavlja i vezano uz pisanje refleksa *jata* (str. 27-28, 50 i drugdje), sastavljeno-ga ili nesastavljenoga pisanja niječne čestice *ne* s nenaglašenim oblicima pomoćnoga glagola *hijeti*, dakle *neću* ili *ne će* (str. 96), ostvaraja fonološkoga ili morfonološkoga pravopisnog načela u primjerima poput domoroca/domorodca, zubaca/zubatca i sl. (str. 101), potom sastavljenoga ili nesastavljenoga pisanja prefiksoida uz imenicu, npr. *rokglazba* i *popglazba*, ali *logopedija*, *telepatija* i sl. (str. 158-159).

¹¹ Razvidno je to primjerice u dijelu sintakse koji se naziva sintaksom padeža, posebice u opisu/propisu uporabe padeža s prijedlozima: i dok su neke od navedenih konstrukcija s razlogom predstavljene kao rijetke, neobične ili zastarjele (npr. prijedlog *čelo* s genitivom u prostornom značenju - *Doma in je sjeo čelo stola*, ili prijedlog *onkraj* također s genitivom - *Završio je onkraj brave*, ili genitiv s prijedlogom *preko* u značenju uvjetovanosti ili izuzimanja - *Ne dobivamo ništa preko onoga što zaradimo*, ili pak prijedlog *k(a)* s dativom u vremenskom značenju - *Zaspali smo tek k jutru*), za druge se može reći da imaju dijelom različiti normativni status (recimo, genitiv i dativ uz prijedloge *nasuprot* i *usuprot*), napokon i da su normativno nepreporučljive (npr. prijedlog *kod* s genitivom uz glagole kretanja - *Ide danas kod liječnika*; takva se uporaba pripisuje razgovornome stilu).

ne može i ne treba rješavati pitanja gramatičkih normi.)

Razmatranje rečenice kao aktualne veličine (iskaza) — posljedica čega je i otvorenost i usmjerenost sintakse prema *tekstu* kao krajnjoj točki jezikoslovnih opisa (ali, istaknimo, i jezične komunikacije!) — od neprocjenjive je važnosti za jezikoslovni priručnik jer nedvosmisleno otkriva mijene u naravi gramatike/gramatičkoga opisa hrvatskoga jezika. One se, dakako, ponajprije očituju u odnosu prema *jeziku* i *jezičnoj komunikaciji*: gramatika prestaje biti puki opis (apstraktne) jezične strukture te zanimanje jezikoslovaca obuhvaća i pravu bit jezika — a to je komunikacija jezikom. Jeziku se dakle pristupa (i) kao dinamičnom fenomenu, ne zanemaruju se njegove uporabne vrijednosti. Svjedoči o tome i jedna (samo naizgled) uzgredna tvrdnja iskazana pri samome kraju knjige: “ona [tj. gramatika, nap. L.B.] jezične činjenice daje na uporabu” (str. 375). I time je u jezikoslovlju inače rado isticano načelo *elastične stabilnosti* jezičnih norma dobilo jasnu potvrdu: pitanjima se normativne prihvatljivosti pojedinih rješenja, pa potom i *greške* u jeziku pristupa s novouspostavljenih polazišta, ponajprije s obzirom na različite jezične registre, odnosno jezičnom funkcijom uvjetovane podsustave standardnoga jezika, tj. njegove *funkcionalne stilove*.¹¹

Naposljetku, zatvarajući krug, vraćamo se uvodno prepoznatoj novini u gramatičkome (pr)opisu hrvatskoga standardnog jezika - završnome poglavlju Silić-Pranjakovićeve *Gramatike hrvatskoga jezika* naslovljenomu *Funkcionalni stilovi hrvatskoga standardnog jezika*. Sasvim

na tragu u ovoj *Gramatici* dosljedno primjenjivana uvjerenja da gramatika nije isto što i komunikacija, već da ona, naprotiv, nudi *modele* po kojima se komunicira u različitim životnim situacijama (dakle u znanosti i administraciji, u medijima i književnosti, naposljetku i u svakodnevnim razgovornim/privatnim okolnostima), valjalo je ne samo redefinirati pojam greške u jeziku (u skladu s načelnim stavom da nešto što je dopušteno i/ili prihvatljivo u jednoj situaciji neće nužno biti primjereno u drugoj) nego i ponuditi tzv. gramatiku funkcionalnih stilova standardnoga jezika: znanstvenoga, administrativnopoloslovnoga, novinarskopublicističkoga, književnoumjetničkoga i razgovornoga. Na taj je način u okrilju praškoga strukturalizma razvijena *funkcionalna stilistika* — kao, uostalom, i već spominjana *aktualna rečenična perspektiva* (odnosno komunikativno/obavijesno rečenično ustrojstvo ili aktualna sintaksa) — gramatiku/gramatički opis za bitan korak približila jezičnoj komunikaciji.¹² Riječju, objedinivši klasičan gramatički pristup s funkcionalnim, *Gramatika je hrvatskoga jezika (za gimnazije i visoka učilišta)* Josipa Silića i Ive Pranjkovića istodobno i tradicionalna i nova: ona će ispuniti očekivane zahtjeve iskusnih korisnika gramatičkih priručnika, ali u isto vrijeme uobičajene će opise apstraktnoga jezičnog sustava osvježiti teorijskometodološki dobro utemeljenom funkcionalnošću.

¹² Naposljetku valja ista i i to da se *funkcionalna gramatika*, pa i ona M. A. K. Hallidaya, razvila polovicom 80-ih godina XX. stoljeća na europskoj desosirovskoj strukturalističkoj tradiciji i pod neposrednim utjecajem upravo učenja praške lingvističke škole!

Učenja su Pražana međutim zarana znana i u hrvatskoj filologiji: prva zanimanja za aktualnu rečeničnu perspektivu i nadrečeničnu jezičnu razinu potječu iz 70-ih i 80-ih godina 20. stoljeća (usp. npr. J. Silić, *Red riječi s gledišta aktualnog raščlanjivanja* rečenice, VIII. kongres jugoslavenskih slavista, Zagreb, 1975, str. 87-126; J. Silić, *Aktualno raščlanjivanje složene rečenice*, Radovi zavoda za slavensku filologiju, 15, Zagreb, 1977, str. 121-126; J. Silić, *Od rečenice do teksta: Teorijsko-metodološke napomene*, Umjetnost riječi, 2, 1979, str. 79-92 te napose monografiju J. Silić, *Od rečenice do teksta: teoretsko-metodološke pretpostavke nadrečeničnog jedinstva*, Zagreb, 1984), a zapaženi su i hrvatski prinosi funkcionalnoj stilistici (usp. napr. K. Pranjić, *Jezik i književno djelo*, Zagreb, 1968; K. Pranjić, *Jezikom i stilom kroza književnost*, Zagreb, 1986; niz priloga funkcionalnim stilovima hrvatskoga standardnog jezika koje je J. Silić objavljivao u časopisu *Kolo* 1997-1998. te recentna knjiga J. Silića, *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Zagreb, 2006).

Lada BADURINA, izvanredna profesorica na Odsjeku za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Rijeci. Objavila dvije knjige, dva priloga u knjigama, te veći broj znanstvenih i stručnih radova, uglavnom standardnojezične i stilističke tematike. Predavala na poslijediplomskim studijima sveučilišta u Rijeci, Zagrebu, Zadru, vanjski je suradnik Sveučilišta u Trstu, gostujući profesor Sveučilišta u Ljubljani i na katedrama za kroatistiku poljskih sveučilišta (Varšava, Krakow, Poznań, Katowice). Sudjeluje na znanstvenim skupovima u Hrvatskoj i inozemstvu (Velika Britanija, Poljska, Mađarska, Australija).